
PUT KNEZA VLADIMIRA

Miroljub Orlandić

Following the legends and historical sources, the author tracked the paths of Prince Vladimir and examined the authenticity and in the year of the jubilee came to an interesting discovery about the place of murder of the Doclean ruler from the 11th century.

Februara 1018. godine u bici kod grada Drača poginuo je Jovan Vladislav, posljednji vladar Samuilovoga carstva, čime je i formalno njegova država prestala da postoji. Na čelu Samuilove države prvo je bio car David (969–986) a zatim car Samuilo (997–1014) i dvojica posljednjih Gavril Radomir (1014–1015) i Jovan Vladislav, Aronov sin (1015–1018).

Krajem X vijeka na prostoru Balkana vladale su dvije silne države – Bugarsko carstvo i Vizantija koje su među sobom imale čas dobre odnose, a čas ratovala.

Unutrašnje uređenje ovih država se baziralo na udruživanju administrativno-vojnih teritorijalnih jedinica koje su priznavale centralnu vlast. U Vizantiji te jedinice su se zvale teme, a u

Bugarskoj komitati. Ova organizaciona struktura je naslijeđena od Rimske imperije u kojoj su se u IV vijeku pojavile prve *comites provinciorum* koje su preimenovane u *comites diocesium*.

Na čelu svake od pojedinih administrativnih jedinica nalazio se u Vizantiji knez ili arhont, a u Bugarskoj komit.

Na prostoru između Jadranskoga mora i Skadarskoga jezera nalazila se arhontija (kneževina) Duklja koja je krajem X vijeka bila Vizantijska tema. Duklja je bila u dobrim odnosima sa vizantijskim vladarem Jovanom Cimiskijem (969-976) i Vasilijem II (976-1025). Dukljanski knez Vladimir vladao je Dukljom od 970. do 1016. sa prostora Skadarskoga jezera iz mijesta Ostros i Koštanjice đe mu je bio dvorac (današnji toponim „Kraljić“). U Malome Ostrosu danas se nalaze ostaci crkve Prečiste krajinske u kojoj je sahranjen njegov otac Petar, a zatim i Vladimir kao i njegova supruga Kosara, najmlađa šćer cara Samuila.

Pored dva potpisana mirovna ugovora 927. i 968. godine¹ između Bugarske i Vizantije vođeni su međusobni ratovi. Ruski knez Svatislav napao je 968. godine Bugarsku tako da su Bugari i Vizantijci potpisali primirje, a Bugarska je priznala vrhovnu vlast Vizantije. Kao garanciju car Petar je svoja dva sina, Borisa i Romana, dao kao založnike u Carigrad. Već 30. 01. 969. godine car Petar je preminuo tako da je Bugarska ostala bez cara.

Novonastalu situaciju iskoristili su sinovi komita Nikole, poznatog kao Brsjački knez² i to: David, Mojsej, Aron i Samoil

¹ Vidi: В. Н. Златарски, Историја... 1/2, 518, 524-532. и 588. стр.

² Brsjaci: Stara etnička zajednica u Makedoniji. Smatra se da su potomci slovenskog plemena Berzita, koji se pominje kao pleme i naselje na teritoriji južne Makedonije u izvorima iz VII v. Brsjaci su se naselili i održali sve do danas u predjelima oko Ohridskog i Prespanskog jezera i oko gradova Velesa, Prilepa i Bitolja. Sa susjednim slovenskim plemenima 676. godine napali su Solun. U drugoj polovini VIII v. su se sukobili sa Bugarima. Tokom X v. na

nazvani komitopuli ili „mladi kneževi“. Oni su podigli ustanak za otcijepljene od Bugarske i stvaranje samostalne države.

U proljeće 971. godine³ Vizantija je porazila rusku vojsku i proćerala je iz Bugarske tadašnjega Bugarskoga cara Borisa II i odvela ga u Carigrad, đe mu je oduzeta kruna i carske insignije koje su zavještane crkvi Sv. Sofije u znak zahvalnosti Bogu za uspjehe u ratu.

Uvidjevši snagu Vizantije komitopuli su priznali vizantijsku vlast. Kada je 976. godine preminuo njihov suveren Jovan Cimiskij počeli su novi sukobi sa Vizantijom. Već u prvoj godini ratovanja poginuli su David, Mojsej i Aron. Samuilo je ostao sam da upravlja državom koja je po njemu nazvana Samuilova država.

Teritorija nove države od Skopske Crne Gore na sjeveru, đe je bila granica sa Vizantijskom upravom u Raškoj, na jugoistoku do srednjega toka rijeke Strume i Teme Strimon - Kruševo, na jugu do malih tema Dragovitije, Ber i Edesa, tema Helada sa centrom u Larisi i na zapadu oblasti do tema Dračtaš, Jeriho i Nikopol.

Samuilo je stvorio snažnu vojsku i počeo da ratuje sa susjedima proširujući se do Dunava na sjeveru i do Soluna na jugu. Krenuo je prema zapadu što je u Duklji protumačeno kao potencijalna opasnost. Kada je 992. godine Samuilova vojska opkolila Drač knez Vladimir je poslao svoje izaslanike u logor romejskoga imperatora Vasilija II Makedonca i zatražio pomoć. Rezultat ovoga zahtjeva ipak se osjetio u mjerama približavanja sa Mletačkom Republikom, no nije imalo efekta u konkretnoj podršci pri eventualnom napadu Samuilove vojske na Duklju.

Prema Aleksandru Atanasovskom a na bazi novije kritičke literature⁴ smatra se da je napad na Duklju i Dalmaciju izvršen

teritoriji Brsjaka, pod Samuилом je osnovana država makedonskih Slovena. (Nova enciklopedija Vuk Karadžić – LAROUSSE, 1977. g. str. 268.)

³ И. Божилов – В. Ѓозелов, *Историја на средновековна Бугарија*, 299. стр.

⁴ Атанасовски, *Врските меѓу Македонија и Дукља во средниот век*,

111–118. стр.

999. ili 1000. godine. U kraljevstvu Slovena autor Mavro Orbini ističe: „Samuilo je opustošio oko 999. godine cijelu Dalmaciju... i zapalio grad Kotor... i nakon toga potpuno razorio grad Risan.“

Autori *Istorije Crne Gore* kao i više savremenih istraživača za pohod na Duklju određuju period oko 997/998. godine.

Moguće je da je pohod trajao od 998. do 1000. godine. Pored cara Samuila učesnik u pohodu je i njegov sin Gavril Radomir u rang suvladara.

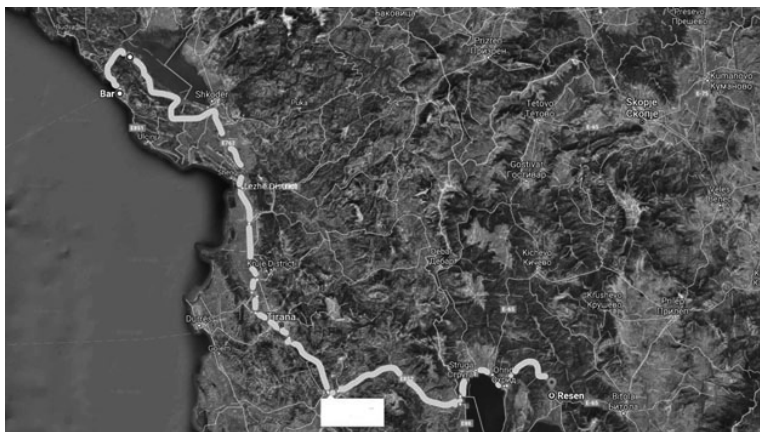
Samuilova taktika je bila da pronađe način da bez borbe okupira određenu teritoriju. To je i učinio prije vojnog napada na Duklju, jer je već dugo bez uspjeha napadao opkoljeni Ulcinj.

U svojoj knizi *Ljetopis popa Dukljanina* autor Mošin saopštava da je Samuilo preko župana župe Oblik, u kojoj se knez Vladimir nalazio, uspio da ga ubjedi na predaju. Nakon predaje knez Vladimir je u okovima odveden u Prespu u dvorac cara Samuila, na ostrvu Sv. Ahil đe je zatočen.

Samuilo je svoj pohod produžio prema Dalmaciji rušeći na svome putu gradove Kotor, Dubrovnik i tako sve do Zadra. Kako je imao dobre odnose sa Hrvatskim kraljevstvom, Samuilo se preko Bosne i Raške vratio u svoju prijestonicu Prespu.

Jedini put kojim se u to vrijeme moglo putovati je rimski put *Via Egnatia*, te je knez Vladimir u okovima odveden preko Skadra, Drača i Elbasana do Struge, Ohrida i Resena i na kraju na ostrvo Sv. Ahil u Maloj Prespi.

Samuilo je imao potrebu da uspostavi prijateljske odnose sa Dukljom pa je po povratku u Prespu otpočela priprema za pregovore o mogućem braku careve šćeri Kosare i kneza Vladimira. Knez Vladimir je oslobođen i sada se, kao carev zet sa suprugom, princezom Kosarom, vratio u Duklju. Istim putem ali u obratnome smjeru. Pored slobode i supruge dobio je i novoosvojene oblasti koje mu je car dao na upravljanje čime su proširene granice Duklje.

Put Via Egnatia od Skadarskog do Prespanskog jezera

Samuilo je u prethodno osvojeni Drač uputio svoju stariju šćer Miroslavu koju je udao za Ašota, sina zarobljenog vizantijskog oficira Grigorija Taronita povjerivši im upravljanje Dračkom oblašću.

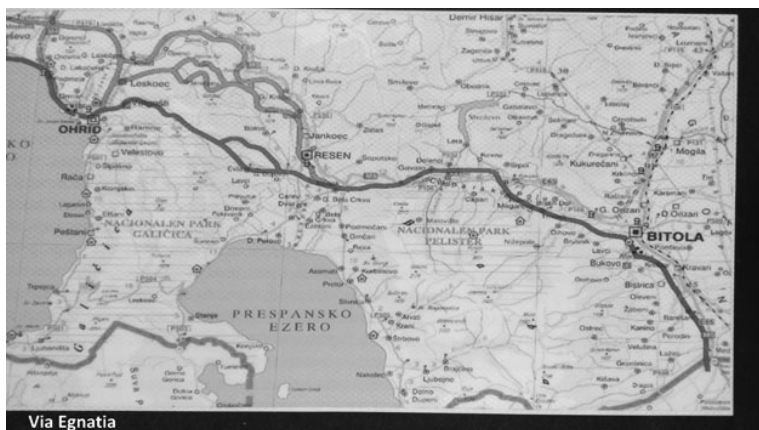
Nakon niza uspješnih pohoda i bitaka u kojima je Samuilo bio uspješan došlo je do bitke na Belasici, 29. 07. 1014. godine u kojoj su Vizantijci porazili Samuilovu vojsku. Vizantijski imperator Vasilije II naredio je da se oko 15.000 zarobljenih Samuilovih vojnika oslijepe, a da se svakom stotom ostavi po jedno oko kako bi mogao ostale da vodi nazad u Prespu. Samuilo je sa svojim sinom Gavrilom Radomirom preživio poraz i povukao se u Prespu đe je septembra mjeseca iste godine umro.

Samo desetak dana nakon Samuilove smrti, njegov sin Gavril Radomir od 15. 10. 1014. godine preuzima upravljanje državom. Njegova vladavina trajala je nepunu godinu, jer ga je njegov brat od strica, Aronov sin, ubio i preuzeo prijesto.

Novi vladar bratoubica, Ivan Vladislav potčinio se Vizantijskom imperatoru Vasiliju II. Problem je predstavljao Dukljanski knez Vladimir koji je kao carev zet imao pravo na carsku krunu.

Da bi se oslobodio kneza Vladimira, Ivan Vladislav mu je slao više poruka, pozivajući ga da dođe u Prespu. Povjerovavši na datu riječ, knez Vladmir se odazvao pozivu i u proljeće 1016. godine uputio se po treći put istim putem Skadar – Elbasan – Ohrid – Prespa bez vojne pratnje, sa malim brojem pratilaca. O tom trenutku postoje legende i istorijski izvori o sudbini Kneza Vladimira, čije smo tragove pratili.

Na planinskom prijelazu između Albanije i Makedonije nalazi se selo Podgorci u kojem je podignuta jedina crkva posvećena Sv.

Put Via Egnatia sa kracima prema Bitoli

Vladimiru. Mještani ovoga sela kao seosku slavu slave Sv. Vladmira. Prema njihovom kazivanju, crkva je podignuta na mjestu đe je bila postavljena prva zasjeda od strane Ivana Vladislava u cilju ubistva kneza Vladmira i njegove pratnje. Navodno, uplašeni od izgleda i držanja kneza Vladmira, njegove potencijalne ubice su se razbježale i do ubistva nije došlo.

Jedna od legendi govori da je knez Vladimir ubijen u Ohridu, u starome gradu na izlazu iz crkve Čelnice, na kamenu koji i danas stoji pred crkvom. Navodno da se još od toga vremena, zbog prokletstva, u toj crkvi ne održavaju svadbe i krštenja.

Nijesmo otkrili valjane dokaze za potvrdu ove legende, a i pretpostavljamo da je knez Vladimir putovao u Prespu, a ne u Ohrid. Isto tako, nakon ubistva kneza Vladimira naredbodavac, a moguće i ubica, Ivan Vladislav, se sa porodicom i cijelim bogatstvom seli u Ohrid i otuda vlada do 1018. godine kada je ubijen, čime je prestala da postoji Samuilova država.

Najveći dio relevantne istorijske literature ukazuje na to da je knez Vladimir ubijen u Prespi, dakle u blizini carskoga dvorca.

Toponim „grob“ i crkva sv. Nikole

Upoređujući više izvora i terenska istraživanja sa velikom vjerovatnošću možemo pretpostaviti da je Dukljanski knez Vladimir 22. 05. 1016. godine (po starome ili 04. 06. 1016. po novome kalendaru) ubijen na izlazu iz crkve sv. Nikole koja se nalazi u selu Sopotsko na putu Resen – Bitola i poklapa se sa putem *Via Egnatia* na dionici Ohrid – Bitola.

Današnji put od Ohrida do Bitole približan je putu *Via Egnatia* i to kraku od Ohrida do Bitole. Na tome putu, samo na par kilometara od Resena prema Bitoli danas se nalazi selo

Sopotsko, u čijem se ataru, južno, neposredno pored puta, nalazi crkva sv. Nikole koja je izgrađena na temeljima stare crkve, čiji se sačuvani dijelovi nalaze u muzeju grada Bitole. Ta stara crkva se nalazila u selu Trnovu koje više ne postoji.

Istoričar Franjo Rački potvrđuje da je mjesto izvršenoga ubistva nad Vladimirom: „To je Turnovo na putu Ohrid – Bitola.“ Mještani sela Sopotsko kao i istraživač i hroničar Prespe Kiril Jonovski ukazuju na predanje i toponime koji se poklapaju sa istorijskim izvorima: „Klanje među kraljevima koje se dogodilo u selu Trnovu na putu Via Egnatia u sjeverno-istočnom dijelu Prespanske kotline, južno od sadašnjeg sela Sopotsko“. U predanju se dalje navodi da je zaklani kralj prvo pogreben nedaleko od toga mjesta kod crkve u starome selu Belica đe i danas postoji toponim „Grob“. Narodno je vjervovanje da je na tome mjestu posjećena glava knezu Vladimiru.

U blizini sadašnjega sela Sopotsko, na nižem kraku *Via Egnatia*, sada postoji toponim „Trново“ što se podudara sa imenom „Turnovo“ koje navodi Franjo Rački kao lokaciju na kojoj je ubijen knez Vladimir. Kod ovoga toponima „Trново“ nalazi se obnovljena crkva sv. Nikole đe je otkrivena mermerna ploča iz antičkoga vremena.

Mještani sela Sopotsko i danas poštuju toponim „grob svetitelja“ koji se nalazi u neposrednoj blizini nekadašnjeg sela Trново.

Dio grčkih autora, koji su arheološki istaživali ostrvo sv. Ahil na kojem je bio dvorac cara Samuila, ukazuju da su prilikom istraživanja otkrili tri nekropole od kojih su dvije sadržale ostatke ljudskih kostiju, a jedna je bila prazna. Skolni su vjerovanju da je upravo to grob kneza Vladimira. Osim pretpostavki nijesu ponuđeni drugi fakti, tako da ovu pretpostavku ne možemo ozbiljno analizirati.

Ono što je potvrđeno je da je na prvi grob kneza Vladimira počeo da se okuplja narod, te da je on odmah proglašen za

Ostrvo sv. Ahil, Mala Prespa, Grčka

narodnoga svetitelja. To je kod njegovoga ubice izazvalo revolt pa je vrlo brzo dozvolio princezi Kosari, svojoj sestri od strica, da tijelo svojega supruga iskopa i prenese u Duklju.

Sin hroničara Kirila Jonovskog nam saopštava kako je tijelo kneza Vladimira transportovano od Prespe do Krajine. Familija Jonovski danas živi na obroncima Prespanskoga jezera u mjestu Krani. Njihov pra-pra predak, velikaš Simeon bio je komornik cara Samuila i brinuo se o njegovoj logistici. U ovoj se familiji prenosi sa koljena na koljeno, na koji način je tijelo „svijetoga kralja“ preneseno u Duklju.

Kada je tijelo iskpano, po Dukljaninu, bilo je netaknuto, dakle kao da je živ, što ukazuje na to da nije dugo bilo pod zemljom. Jonovski saopštava da je tijelo kneza Vladimira položeno u kovčeg pun meda i da je zatopljeno u med.

Transport je vjerovatno, obavljen u ljeto 1016. godine. To je bio jedini način da se tijelo sačuva do novog odredišta – Prečiste

Crkva sv. Nikola, selo Sopotsko

Krajinske. Tako je jedino moguće prihvatiti činjenicu da je, sada već sveti, knez Vladimir dobio titulu „Mirotočivi“.

Sve dalje tvrdnje ukazuju da je sv. Knez Vladimir konačno zakopan u crkvi Prečiste Krajinske i da je njegova supruga princeza Kosara nakon smrti ukopana pokraj njega.

Ivan Vladislav, poznat kao brato i zetoubica, očigledno je bio oduševljen obećanjima vizantijskoga cara Vasilja II Makedonca da će nakon ubistva kneza Vladimira njemu pripasti Drač i zemlje koje je ubijeni knez od cara Samuila dobio na upravljanje. Ponesen ovim obećanjima Ivan Vladislav ide sa vojskom u Drač da preuzme obećani poklon. Naivni car Ivan Vladislav je stradao kao žrtva u isprovociranom dvoboju sa vizantijskim vojskovođom Nikitom Tigonitom. Ivanu Vladislavu su dva vizantijska vojnika mačevima rasporili trbuh. Ovim događajem februara 1018. godine prestala je da postoji Samuilova država, a Vizantijci su iz dvorca u Ohridu pokupili sve dragocjenosti i odnijeli ih u Carigrad.

Ostaci manastira Prečiste Krajinske, Ostros

Četvrto putovanje kneza Vladimira od Prespe do Krajine označava početak njegovoga svetiteljskog kulta koji traje više od hiljadu godina. Postao je jedan je od najrasprostranjenijih svetiteljskih kultova karakterističan po tome što ga jednako poštuju pripadnici pravoslavne, katoličke i islamske vjeroispovijesti, a jednako ga slave pripadnici svih balkanskih naroda i šire.

Literatura:

- Антолјак, С., „Самоиловата држава“, Институт за национална историја, Скопје, 1969, *Средновековна Македонија 1* (том први), Мисла, Скопје, 1985, 289-604.
- Атанасовски, А., *Врските меѓу Македонија и Дукља во средниот век*, Гласник на ИНИ год. 60/1, Скопје, 2016.
- Бошкоски, М., *Великаните на македонскиот среден век*, кн. 1, Скопје, 2007.
- *Историја на македонскиот народ*, 1 (том први), редактор проф. др. Бранко Панов Институт за национална историја, Скопје, 2000.
- *Istoriја Crne Gore, Knjiga prva*. Od najstarijih vremena do kraja XII vijeka, Titograd, 1967.
- Perović, Jovović, „Kult svetog kneza Vladimira Dukljanskog u Crnoj Gori i susedstvu“ (U knjizi: *Dukljanski knez Sveti Vladimir (970-1016)*, 1.000 godina crnogorske državotvornosti, Fondacija „Sveti Petar Cetinjski“, Narodni muzej Crne Gore, Podgorica, 2016.
- *Ljetopis Popa Dukljanina*, latinski tekst sa hrvatskim prevodom i *Hrvatska kronika*, uvod i komentar dr Vladimir Mošin, Matica Hrvatska, Zagreb 1950.
- Муцопулос, Николаос, *Исторически изводи от археологическото проучаване в базиликата „Св. Ахил“ в Преспа* (Nikolaos Moutzopoulos, Historical implications of the Archeological Investigations of the Basilica of St Achilleos in Prespa) во 36. Цар Самуил (1014) в битка за България, БАН, Национален Археолошки институт со музеј, Софија, 2014.
- Orbini, Mavro, *Kraljevstvo Slovena, Komentari i izvori*, Ćirković, S., Beograd, 1968.
- Златарски, В. Н., *История на първото българско царство*, т. I, дел 2, Софија, 1927.
- Јоновски Кирил, *Преспа историска енигма*, Скопје, 2002. година.